

UPPSALA UNIVERSITET

1

Konsumenträtt HT23

Marianne Aagaard
Universitetslektor och docent i civilrätt
Juridiska institutionen

2

Syftet med dagens föreläsning

- Ge en inblick i olika regleringstekniker för att skydda (presumtivt) underlägsen part
- Beskriva några gemensamma och typiska drag, inte detaljer i enskilda bestämmelser
- Göra några kopplingar mellan konsumenträttslig lagstiftning och övrig lagstiftning, okodifierad område och allmänna principer

3

Vad är konsumenträtt?

- Olika definitioner finns
 - Alla rättsliga åtgärder som tas för att skydda konsumenter
 - De lagar som är specifikt gjorda för att skydda konsumenterna när de handlar med näringsidkare
- Allmän obligationsrätt – konsumenträtt
 - Några anser att det är två helt skilda saker. Jag håller inte med!
 - ... men vi kanske är på väg dit...

4

Konsumentskydd som ämnesövergripande tema

- Civilrätt – offentligrätt – processrätt – EU-rätt
- Terminskurs 2: Civilrätt!
 - Avtalsrätt?
 - Kontraktsrätt!
 - Fordringsrätt?

5

Regleringstekniker (övergripande)

- Syftet med konsumenträttsliga regler är typiskt att skydda part i (presumerad) underlägsen ställning, men det sker på en rad olika sätt och olika ställen.
- Kontroll av marknaden
 - Aktören (regulatorisk)
 - Beteendet (marknadsföring)
- Regulatoriska regler
 - Oftast utan civilrättsliga konsekvenser
- Marknadsföringsrättsliga regler
 - Med eller utan civilrättsliga konsekvenser

6

Regleringstekniker forts.

- Materiella civilrättsliga regler
 - Reglering som ger ena parten en bättre materiell position
 - Reglering som syftar till att jämna ut informations-asymmetri mellan parterna
 - Statusförhållande vs. konkret skyddsvärd position
- Kontraktsrättslig konsumenträtt finns inte bara i de klassiska kontraktslagarna!

7

Systematik – metod

- Relationen mellan att ta utgångspunkt i avtalet, avtalstolkning och utfyllnad å ena sidan, och tvingande rätt å andra sidan sägs ofta skilja sig åt mellan den allmänna obligationsrätten och konsumenträtten.
- Tvingande rätt trumfar visserligen allt, men ...
 - Om det alls finns tvingande rätt vet man inte förrän man har sett närmare på avtalet.
 - Om avtalet strider mot tvingande rätt vet man inte förrän man har tolkat både avtal och reglering.
 - Utfyllnad kan behövas även inom konsumenträtten.
- Lita aldrig på lösningsscheman, verkligheten är mer komplex än vad som kan fångas i en mall!

8

Konsumentlagstiftning: Statusförhållandet som ingång

- Konsument – näringsidkare är *förhandsbestämda* begrepp definierade i lag.
 - Inget **konkret** behov av skydd eller faktisk underlägsen ställning krävs.
 - Hjälper då inte heller att ett konkret behov finns.
- **Utanför** lagstiftningens tillämpningsområde kan konkret behov för skydd däremot få betydelse!

9

Konsumentlagstiftning: Statusförhållandet som ingång forts

- Legaldefinition i 1 § konsumentköplagen (1990), 1 kap. 2 § 5 och 6 st. konsumentköplagen (2022), 1a § konsumenttjänstlagen, 2 § konsumentkreditlagen, 2 § distansavtalslagen:
- konsument: en **fysisk** person som handlar **huvudsakligen** för ändamål som faller utanför näringsverksamhet,
- näringsidkare: en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har **samband** med den **egna näringsverksamheten**.
 - NJA 2018 s. 866 (Hästen Favor)

10

Andra bestämmningar av statusförhållandet

- 4 kap. 19d § JB, 5 § paketreselagen, försäkringsavtalslagen
- Andra bestämmningar av statusförhållanden som aktualiserar ("konsument") skyddande regler finns också
 - Exempelvis passagerare – lufttrafikföretag (EG 261/2004).

11

Konsumentlagstiftning: Lagarnas tillämpningsområden

- Var noga! Det finns ofta fler rekvisit än man tror...
- Räcker **inte** att ena parten är konsument
 - Betydelsen av funktion/roll (köpare/säljare)
 - Betydelsen av motpartens status (näringsidkare/konsument).
- Några fler enkla(?) exempel
 - Lös egendom – lös sak
 - Köp – tjänst
- Tjänster som omfattas och inte
 - Materiella – immateriella

12

Vad spelar det för roll?

- Men vad för roll spelar det egentligen om lagen är direkt tillämplig eller inte?
 - Finns det inte oavsett allmänna (konsumenträttsliga) principer?
- Det spelar roll därför att...
 - Det är en grundläggande (metodologisk) skillnad på utfyllnad med dispositiv bakgrunds rätt, och tillämpning av tvingande lag.

13

Vad spelar det för roll? Forts.

- Men spelar det roll för vilken den materiella lösningen blir?
 - Exempel 1: Bevisbörda
 - Exempel 2: Reklamationsfrister

14

Exempel 1: Bevisbörda

- Bevisbördan för att visa att ett avtalsbrott skett ligger normalt på den part som vill göra påföljder gällande (den icke-avtalsbrytande parten).

- 20a § konsumentköplagen (1990)

Ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades skall anses ha funnits vid avlämnandet, om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art

- 4 kap. 17 § konsumentköplagen (2022)
 - Två år istället för sex månader
 - Specialregler vid köp av djur (4 kap. 18-20 §§)

15

Exempel 2: Reklamationsfrister

- Olika sorters reklamation
 - Generell – specifik
- Olika sorters reklamationsfrister
 - Relativa/flexibla
 - Absoluta/specialpreskription
- Verkan av utebliven eller för sen reklamation (om reklamation krävs) är att köparen inte får åberopa säljarens avtalsbrott, vilket innebär att inga påföljder kan göras gällande
 - Avtalsbrottet (för)blir osanktionerad.

16

Exempel 2 forts.: Relativa reklamlationsfrister (1/2)

- Köparen får inte åberopa att varan är **felaktig** om han inte lämnar säljaren meddelande om felet *inom skälig tid* efter det att han märkt eller borde märkt felet. (32 § KöpL, 23 § konsumentköplagen (1990), 5 kap. 2 § 1 st. konsumentköplagen (2022))
 - Fristen gäller inte om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder.
- Vid **dröjsmål** måste köparen ge besked *inom skälig tid* efter det att köparen fick kännedom om avlämnandet. (29 § KöpL, 15 § konsumentköplagen (1990), 3 kap. 5 § konsumentköplagen (2022))

17

Exempel 2 forts.: Relativa reklamlationsfrister (2/2)

- Vad är **skälig** tid?
 - Vid konsumentköp och konsumenttjänst: Inom två månader efter det att köparen **märkt** felet är **alltid** skälig
 - Vid ordinarie köp och andra avtalstyper löper fristen alltid redan från när köparen *borde ha märkt* felet och oftast inte längre än dagar/någon vecka.
- Om reglering om reklamationskyldighet och reklamlationsfrist saknas:
 - NJA 2018 s. 127: Allmän princip om reklamationskyldighet inom skälig tid (även för konsumenter) och minst två månader är alltid(?) ok för konsumenter.
 - Absoluta reklamlationsfrister/specialpreskription uppställer vi **inte** utan lagstöd.

18

Exempel 2 forts.: Absoluta reklamationsfrister (1/2)

- Reklamerar köparen inte inom tre år **från det att varan är mottagit** förloras rätten att åberopa felet om inte annat följer av en garanti eller annan utfästelse. (23 § 3 st. konsumentköplagen (1990))
- Tre år **eller** vid arbete på mark, byggnader och andra fasta saker tio år. (17 § Konsumenttjänstlagen)
- Konsumentköplagen (2022) opererar istället med specialpreskription kopplat till ett för näringsidkaren tidsbegränsat felansvar på 3 år från avlämnandet + 2 mnd reklamationstid. (5 kap. 2 § 2 st. jfr 4 kap. 14 §)

19

Exempel 2 forts.: Absoluta reklamationsfrister (2/2)

- Rätten att åberopa felet förloras **oavsett** om köparen märkt något till felet inom denna tid.
- Fristen gäller inte om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder. (33 § köplagen, 24 § konsumentköplagen (1990), 5 kap. 2 § 3 st. konsumentköplagen (2022))
- Men den allmänna preskriptionsfristen (fordringsrätt) och allmänna passivitetsbetraktningar (avtalsrätt?) finns, och existerar vid sidan om.

20

Konsumenträtt > kontraktsrätt

- När gäller konsumenträtten?
 - Vad är "konsumenträtt", vad är allmänna principer och bakgrundsrätt?
- Inte alla bestämmelser i en konsumentlag behöver ha ett konsumentskyddande syfte
 - Vissa regler är bara uttryck för en helt ordinarie avvägning av intressen och balansering av hänsyn.
- Exempel 1: NJA 2013 s. 1174
- Exempel 2: NJA 2002 s. 644

21

Vad är konsumenträtt och vad är allmänna principer / bakgrundsrätt? (1/2)

- Måste bedömas konkret, och kräver ofta att en bred jämförelse görs mellan olika lagar, förarbeten, praxis och olika intressen.
- Skyddssyftet kan framgå mer eller mindre tydligt av lagtexten själv
 - 20a § / 4 kap. 17 § (presumption för fel/omkastat bevisbörda)
 - 23 § / 5 kap. 2 § 1 st. (reklamationsfristens längd)
 - 5 § / 2 kap. 2 § - (leveranstid)

22

Vad är konsumenträtt och vad är allmänna principer / bakgrunds rätt? (2/2)

- Eller framgå genom en enkel jämförelse med andra regler
 - Tröskeln för fel vid allmän friskrivning: "i väsentlig sämre skick" vs. "i sämre skick".
 - OBS: Ny konsumentköplag accepterar **inga** allmänna friskrivningar! (4 kap. 6 §)
 - Hävning vid väsentligt avtalsbrott gemensamt, men krav om synbarhet i köplagen, som inte finns i konsumentköplagen (1990)
 - OBS: Ny konsumentköplag innebär ändringar:
 - Konsumenten får inte häva om felet är "ringa" (5 kap. 10 §),
 - Men väsentlighetsrekvisitet kvarstår för hävning vid dröjsmål (3 kap. 5 §)
- Eller kräva en mycket bredare analys...

23

Konsumenträtt HT23

Marianne Aagaard
Universitetslektor och docent i civilrätt
Juridiska institutionen

24